

מהי תקותה של פתח-תקוה

איפוא פרנסי העיר ומבקשים מקורות הכנסה גוטפים וכן אפשרויות לבטל או להקטין סעיפי הוצאה שאינם הכרחיים ביותר. אמנם פרנסי פתח-תקוה עדים לתור פעה משמחת, שההכנסות ממסים גדלו בשנת תקצ"ב זו כ-1000 לא"י. לחודש, ואולי דבר זה יציל את הצרכים המוב"דלים.

פח נפשו ונפשו — פתח-תקוה

פתח-תקוה חסרה בנינים צבוריים עירוניים וכלליים, ומחסור זה בעבודתה היא בגון העיריה. הוא וכן לימי בראשית, ועל ערכו ושיוויו יסופר לנו בודושיח קצר זה: ראש העיריה שאל את מהגוס העיריה: מה צריכה להיות ההוצאה הכראית ביותר לתיוקן בנין העיריה? התשובה היתה: פח נפשו ונפשו... ואמנם יש בדעה "הרסנית" זו קצת הגיון, ואותה גורסים לא רק המציץ, אלא שיש תקלה חמורה יותר והיא: העדר בניני בתרספר, הריבוי המהיר של מספר התלמידים מצויין לימודים בשני משמרות. בפתח-תקוה לומדים לא רק ילדי המקום אלא גם ילדי הסביבה. כ-1600 ילדים וילדות לומדים בבתי הספר העירוניים, 500 בגימנסיה "אחד העם", 300 בבית התיכון של ההסתדרות, 400 בשני בתי הספר של החרדים: "בית יעקב" ו"שארית ישראל", 150 בגימנסיה "פתח-תקוה". יש גם בית ספר בגת רימון (כיתה א' וב'), ותלמידיו כפר סירקין מסיימים במ"ת את הלימודים בכיתות ז' וז'. בשכונת מחנה יהודה התימנית יש בית ספר ובו 60 ילדים, ואף לגבעת השלושה בית ספר משלה.

כוח הריבוי

השטח המוניציפאלי של תל-אביב תופס 7000 דונם, ואילו שטח בנין ערים מקיף כ-30.000 דונם. מהם 17.000 פרדס, רובן גותן פרי. לפ"ת 3 מרכזי תעשיה נפרדים מבחינה גיאוגראפית ומהותית (נוסף על בתי החרושת העוירים שבתוך האזור העירוני): א) בקרית-אריה, ב) בדרך-חל-אביב — פתח-תקוה; ג) איזור התעשיה הכבדה ביחוד לעורות. בשלש האזורים (עם המפעלים הוועים בעיר גופה) עובדים למעלה מ-3500 איש. ונוסף לכך עסקים רבים מאנשי פתח-תקוה. במפעלי תעשיית חוץ, בבית החרושת "אל-אר" ע"מ עבדו זה לא כבר כאלף פועלים ויולדו כאן גם מפעלים חשובים. כגון: ברזלית, הפומפן ובניין בית-על לעורות, תעשיה חיי מית, ביחוד לריבוי של יבין וכו'.

עין פתח-תקוה צופה לעתיד

על מה מבססת פתח-תקוה את תכנון תיה ותקנותיה ביחס לפיתוח התעשייתי שלה. שעד עתה סבל הרבה מחוסר בנינים מתאימים? יסוד הפיתוח של תעשיית פ"ת בעתיד מבוסס בין השאר — כפי שהוסבר לי — על העובדה, שמושבה-עיר זו יושבת על הדרך הראשית לחיפה, ואיתה מתכננים להעביר ממרכז המושבה הישן אל שטח המרוחק מן המרכז המסחרי. לפי דעתו של מר ספיר, יש לקוות, שכבר בקרוב תפתח הדרך החדשה ויטלל שם הכביש שיוביל לא רק לצפון הארץ אלא בדרך קצרה אף לגמל תל-אביב. בפתח-תקוה יש צומת דרכים מטיפה לדרום, מתאי לצפון ולמזרח. יש כאן תחנת רכבת מיוחדת ונוחה (כי סופית היא) הקשורה ברשת הרכבות הא"י. בכל האזור הקשור בת-עשיה יש מים, ובאיזור התעשיה הכבדה הוקמה ביותר למים יש רשת צנורות של חברת החשמל (ע"י חברת-בת "הירקון").

תכנית ששבת

עורכי תכנית עתידה של פ"ת — ומר ספיר בראשם — משוכנעים, שהיא צריכה ליהפך מצד אחד למרכז תעשייתי בהתאם לתנאים האובייקטיביים הנוחים. בהתחשב עם הימים העובדות במספר ניכר, קרבתה לתל-אביב, ומצד שני: בחלק הקרוב לדרך תל-אביב — פ"ת יהיה מקום רחב ידים לשב"כ עממי לאלה, שמקום עבודתם ופרנסתם הוא בתל-אביב אלא שמפני תנאי המגורים הקשים ויוקר המגורים שם יבקשו לעצ"מם שיכון בקרבת פ"ת.

היעקרו פרדסים

האם לוקחים בחשבון גם תכנית של עקירת פרדסים לצרכי תעשיה ושיכון? בפרינציפ — מדוע לא? אם כי אין צורך בעקירת שטחי-פרדסים נרחבים. 2.000 משפחות עובדות, בתעשיה ובחלק גם בחקלאות-העזר, הבאות בחשבון — לשיכון חקלאי למחצה, יהיו זקוקות ל-4.000—5.000 דונם אדמה, מהם חלק פגוי כיום לתפ"ד וחקל יבוא מפרדסים שבא זמנם לעקירה. מצד אחר אין גם לשכות את הפרדסנות עצמה. במקום מחיה לעתיד, על סמן הקיים והאפשרויות מקנה פתח תקוה להתפתח בעתיד, כדי להיות עיר עצמאית בקרבתה של תל-אביב העומדת לבלוע את שכונותיה ופרבריה. תכנית בנין הערים העומדת לקבל את אישורה תתן לעירית פתח-תקוה זכות של הפקעת שטחים ובנינים למוסדות צבוריים (תרבותיים, השאיפה היא להסיר את שכונות העוני (בהן מהגה יהודה) ואת חושביהן לשכן על אדמת הקרן הקיימת ללא השקעות פרטיות אלא בתשלום מינימאלי של שכר דירה. יש גם תכנית של פארק על שטח של 150 דונם (כ-500 מטר מהדרך הראשית) ומרכזי ספורט.

אנדרטת גבורי-פ"ת — תוקם בקרוב

וכי שפתח-תקוה תלבוש כבר עכשו צורה חיצונית הודרה יותר. השיגה כבר העיריה את אישור הממשלה להפקעת שטח ועליו בנין שברחבת הכניסה אל המושבה (מצד מין). הבנין יהיה, השטח ישופר וכאן תוקם אנדרטת גבורי פתח תקוה — כסמל לעברה המהיר של א"י המושבות.

ש סאמט

דיכין ימה של תל-אביב ואוירה של ירושלים

בבואך בצהרי ימים אלה אל אמהמושי בות פתח-תקוה אתה מוצא את רחובותיה כמעט ריקים מאדם. היצאו תושביה? לא יצאו אלא החום גרשם בהמונים אל תל-אביב, המהנה את אורחה בקצת צונגין של הימי. לעומת גודל החום המציק על מושבה-עיר זו, קטן למדי המרחק בינה ובין תל-אביב. שני דברים חסרה פתח-תקוה בקיץ: ימה של תל-אביב ואוירה של ירושלים, וראש העיריה מר יוסף ספיר הגדיר כך את ההבדל בין שתי הערים: "פתח-תקוה רחוקה יותר מדי מתל-אביב כדי שתוכל לשמש פרבר לה, וקרובה יותר מדי לה כדי להיות מרכז-עירוני-עצמאי מבחינה כלכלית". לפיכך עומדת פתח-תקוה לקבוע את מסגרת עתידה מבחינת המבנה הכלכלי-המשקי, לקיים בתחומיה את 16 אלף בני המקום וכ-6.000 אנשי השכונות והפרברים, וכן לקלוט עולים-גולים.

הכיעור בצד הריבוי

רבבות אדם הנוסעים לצפון הארץ וביחוד לתל-אביב ולדרום, רואים את פתח-תקוה, בעד חלון המכונית, בצורתה המכר ערת ביותר, כי החלק הישן ביותר של פ"ת משרד דוקא סמוך לכביש הראשי, והודו והדרה של המושבה שוכנים באו"תם חלקי המושבה שאינם ניתנים לראית חוץ. בעמדת על גג הבית הגבוה ביותר של גבול המושבה תראה עינך את פתח-תקוה בכל יפיה כשהיא טובלת בים של עצי פרי וירק, אך ירדת אל מרכזה של המושבה ושוב אינך אלא באיור עירה גלי-צאית עלובה, אם כי ניכרות כאן כבר תוצאות מאמצי העיריה בנמנים האחרון יום, לשפר את פתח-תקוה על ידי פיקוח סאניטארי מוגבר, תוספת גינות עירוניות, ששטים מהן מרהיבות עין, ונטיעת עצי נוי על המזעכות ובצדי כבישים.

מה יש ומה חסר כאן

צפור כחולה" יש כבר בפתח-תקוה, כדי שלא יאמרו הבריות שאין כאן בית קפה בנוסח תל-אביב הראוי שיכלו בו שעה קלה בנעימים, אבל מצד אחר אין עדיף בית-חולים לפתח-תקוה. המרפאה המקומית נאה ודרושה מאד למאות הנצרך כיום אולם היא באין וכאפס לעומת הצורך. חולה מפתח-תקוה מובא אל בית-החולים העירוני בתל-אביב, שאין בו כידוע מקום גם בשביל אנשי תל-אביב עצמם. שני בתי קולנוע לפתח-תקוה (באחד: כאלף מקומות ישיבה). אך אם אין טעות בידי חסרה עדיין. כאן ספריה עירונית גדולה. אמרו לי: ראש העיריה מר ספיר עושה כל מה שביכולתו, ברם האמצעים שבידו דלים.

מצבה של פתח-תקוה

מצבה של פתח-תקוה מנית בדרך כלל את הדעת, אין אמנם כאן קוניונקטורה מלחמתית מיוחדת כבכמה מקומות-ישוב אחרים בארץ, אולם עבודה יש כיום בפתח תקוה לכל המסוגלים לעבוד. יש שכבות המתפרנסות מן החקלאות המעורבת במר שבה והסביבה, כי מצב הענף הזה טוב, מסחר גדול לא ידעה פתח-תקוה מעולם, כי המסחר הסיטונאי היה תמיד בתל-אביב. אבל המסחר הקמעוני מעמדו איתן, החוג היחיד, שלא נהנה אלא הפסיד בשנים האחרונות, הם הפרדסנים; ובכל זאת הצ"ל יח השנה להתאושש קצת תודות לכמה גורמים: עליית ההכנסה מן הפרי, עליית ערך הרכוש ועזרת הממשלה בהלוואות. דבר זה איפשר את עיבוד הפרדסים אף אם במדה מצומצמת. חלק ניכר מן הפרדסנים המסוגלים לעבוד מצאו להם גם עובד דות חוץ. מאז 1942 חלף המשבר בעיר ונא שינוי לטובה במבנה הכלכלי-המשקי תודות להעסקת ידים עובדות במפעלי המאמץ המלחמתי.

ידיים עובדות לרוב

יש לפתח-תקוה צד חיובי חשוב בהש"א עם מקומות אחרים בארץ: כבעבר כן בהווה היא משמשת מרכז חשוב לידים עובדות עבריות. כאן היה מרכז האורזים; בשנים 1923-24 כשהתחילו לשלוח כמר יותפרי גדולות עד שנת 1932, כשבשרון גוסדו ישובים במספר ניכר, סיפקה פתח תקוה המוני עובדים, וגם כיום עוד כוחה עמה בבחינה זו. רבים מטובי העובדים בתעשיית היהלומים היו לשעבר מטובי האורזים בענף ההדורים.

הילודה בפתח-תקוה דורגמה ודמונית

ועוד סגולה לפתח-תקוה שכל הארץ יכולה ללמוד ממנה: היא צועדת בראש במספר משפחותיה המטופלות לידים רבים. 5-6 ילדים במשפחה — דבר רגיל הוא כאן. בשנת תרצ"ח למדו בבתי הספר בפתח-תקוה והסביבה 2500 ילדים וילדות והשנה עלה מספרם עד 4000; בתרצ"ח היו בגני-הילדים של פ"ת 250 ילדים והי שנה — למעלה מ-600. העליה הטבעית עולה פי כמה על העליה שבסרטיפיקטים. יש דואג לאלה המשפחות הנצרכות המטופלות לידים רבים? העומדים המוסדות המוסמכים לימן דלת העם של פ"ת, המגדלת בנים רבים לישוב? דאגה ישובית מסודרת אין והעזרה הסוציאלית האינדי ויודאלית היא כאן וכאפס.

עודף הריעון בתקציב

תקציבה של פ"ת נערך ב-61.000 לא"י להבטחת שרותים בשביל 16.000 בני המ"קום 5000 אנשי הסביבה (כפר-גנים, הר"גה, גת רימון, יובל, כפר סירקין ונבעת השלשה), הקשורה מבחינה כלכלית בפ"ת כעובדים וכיצרנים משוקים ונהנים משרותיה בלי לשלם שום תמורה. וכיצד תקציב זה התאזן במרוצת השנה? מומן עריכתו לשנת 1943/44 עלה אינאכס ויקר החיים באחוזים כה רבים, שהעמידו את העיריה בפני הצורך להעלות את תוספת היוקר לעובדיה ב-6000 לא"י, ויושבים